

Rozgłośnie BBC World Service,
Radio France Internationale
i Voice of America
w komunikowaniu międzynarodowym

Od propagandy do dyplomacji publicznej

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3831

Mirosława Wielopolska-Szymura

Rozgłoszenie BBC World Service,
Radio France Internationale
i Voice of America
w komunikowaniu międzynarodowym

Od propagandy do dyplomacji publicznej

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Magdalena Ratajczak

Spis treści

Wstęp	7
ROZDZIAŁ 1	
Komunikowanie międzynarodowe w ujęciu teoretycznym	15
1.1. Zakres pojęciowy komunikowania międzynarodowego	15
1.2. Ujęcie systemowe komunikowania międzynarodowego	27
1.3. Rola radia w komunikowaniu międzynarodowym	41
Konkluzje	51
ROZDZIAŁ 2	
Rozwój radiofonii	53
2.1. Wynalazek radia. Wielu ojców radiofonii	53
2.2. Wczesne formy wykorzystania radia	66
2.3. Rozwój wybranych radiofonii	70
2.3.1. Początki radiofonii w Stanach Zjednoczonych Ameryki	70
2.3.2. Początki radiofonii we Francji	76
2.3.3. Początki radiofonii w Wielkiej Brytanii	84
Konkluzje	106
ROZDZIAŁ 3	
Radio dla zagranicy – historia nadawczości międzynarodowej	109
3.1. Rozwój rozgłośni nadających za granicę	109
3.2. Wykorzystanie radia międzynarodowego podczas II wojny światowej	118
3.3. Radiowa nadawczość międzynarodowa Francji, USA i Wielkiej Brytanii podczas zimnej wojny	147
Konkluzje	154
ROZDZIAŁ 4	
Działalność nadawcza rozgłośni międzynarodowych BBC World Service, Radio France Internationale i Voice of America współcześnie	157
4.1. Voice of America – USA	158
4.2. BBC World Service – Wielka Brytania	168

4.3. Radio France Internationale (RFI) – Francja	174
Konkluzje	180
Zakończenie	183
Bibliografia	195
Spis tabel i rysunków	218
Indeks nazw osobowych	219
Summary	226
Résumé	229

Wstęp

Intencją zawartą w niniejszej książce jest przedstawienie roli radia jako medium w procesie komunikowania międzynarodowego. Współcześnie polityka nie może funkcjonować bez mediów, media zdominowały komunikację i powszechnie uważa się, że kto ma media, ten ma władzę. W mojej opinii zastosowanie tego stwierdzenia wobec prasy masowej XIX w., należącej głównie do prywatnych właścicieli i mającej charakter komercyjny, nie do końca znajdowało uzasadnienie. Oddziaływanie prasy na opinię publiczną i jej kontrolną funkcję wobec władzy dało się zauważyć jeszcze w XIX w., jednak prasa masowa nie stała się w rękach polityków narzędziem do sprawowania rządów. Dopiero odkrycie fal radiowych i powstanie radia sprawiło, że politycy zaczęli z większą intensywnością postrzegać media jako instrument polityki, również w wymiarze międzynarodowym. Siła radia tkwi w jego technicznych właściwościach, dzięki nim okazało się medium lepszym od telefonu i telegrafu, gdyż zdolnym do przekazywania wiadomości od jednego nadawcy do nieograniczonej (choć nie od razu) liczby odbiorców i na ogół nie ograniczają go żadne bariery przestrzenne (WIEŁOPOLSKA-SZYMURA 2016c; 2017). Słusznie zauważył Paul Levinson, że „Radio przybrało taką, a nie inną postać, ponieważ odbiór fal elektromagnetycznych transportujących elektronicznie zakodowanego »pasażera« – głos lub dźwięk – okazał się o wiele tańszy niż nadawanie” (LEVINSON 2006, s. 143). Dzięki tym właściwościom radia możliwe stało się dotarcie z komunikatem jednocześnie do całego społeczeństwa. Levinson użył terminu „akustokracja” w odniesieniu do władzy sprawowanej za pomocą radia i porównał ją do demokracji w starożytnej Grecji, w której o skuteczności rządzenia decydował zasięg słyszalności głosu (LEVINSON 2006, s. 141). Radio, traktowane początkowo jak telegraf bez drutu, umożliwiło przesyłanie urzędowych informacji do zamorskich podległych terytoriów i do placówek dyplomatycznych. Usprawniło to w istotny sposób pełnienie władzy – rządzenie na odległość. Dlatego radio stało się medium, które było tak chętnie wykorzystywane przez rządy: jak podkreśla LEVINSON (2006, s. 142), akustokracja usprawniła działanie administracji

państwowej we wszystkich systemach politycznych, zarówno totalitarnych, jak i demokratycznych. Szczególną rolę w tym kontekście odegrało radio międzynarodowe. Jego naturalne właściwości pokonywania granic państwowych i narodowych uczyniły z niego sprawny instrument rządzenia na odległość. I to dużo wcześniej, niż większość badaczy zauważa. Pierwsza transmisja radiowa przez Atlantyk dokonała się w 1901 r. i prawie natychmiast zaczęto wykorzystywać fale radiowe w nawigacji morskiej, dostrzegając ich potencjał przemierzania dużych odległości, chociaż jeszcze wówczas nikt nie przypuszczał, jak dużych. W czasie, gdy radio pokonywało coraz większe dystanse, zanim odkryto sposoby na przesyłanie głosu, już stawało się sprawnym środkiem rządzenia. Wykorzystując fale radiowe w działaniu telegrafu, którego kable zdążyły opleść cały glob, kontaktowano się z zamorskimi terytoriami, stanowiącymi część brytyjskiego czy francuskiego imperium kolonialnego. Umiejętność przesyłania głosu za pomocą radia była pierwszym krokiem do „masowego uwodzenia”. To uwodzenie przez radio stało się możliwe dzięki jego zdolności do przesyłania dźwięku, czy dokładniej: głosu i muzyki; dopóki były to jedynie sygnały alfabetu Morse’a, dopóty nikt nie poczuł siły oddziaływania radia. Radio oddziałując jedynie na zmysł słuchu, było jednocześnie „ślepy medium”, znosiło bariery intelektualne w dostępie do informacji i kultury, a słuchanie audycji radiowych pozwalało dotknąć „wizualnego” świata. Radio, przetwarzając słowa i dźwięki, pomaga tworzyć wewnętrzne obrazy, nazwane przez Leopolda Blausteina akuzją, które pozwalają spostrzegać rzeczywistość odtworzoną lub imaginatywną i rozumieć ją (za: ROŚŃSKA 2001). Właśnie ta zdolność radia docierania do osób pochodzących z różnych warstw społecznych sprawiła, że stało się ono medium wszechobecnym. Audialna natura radia jest jego cechą immanentną. Dźwięki rozchodzą się dalej, niż sięga wzrok – słuchokrąg, jak nazywał to zjawisko Tadeusz Peiper – a jednocześnie otaczają słuchającego niewidzialną ścianą. Marshall McLuhan podkreślał bezpośredniość radia i osobiste doświadczenie w kontakcie z nim. Pisał o odbieranej podświadomie głębi radia, naładowanej „rozbrzmiewającymi odgłosami plemiennych rogów i starożytnych bębnow” (McLUHAN 2004, s. 387). Jednocześnie, w początkowej fazie, radio umożliwiło odrodzenie się poczucia wspólnotowości – w wymiarze plemiennym – w sferze „wspólnego rynku, piosenki i rezonansu” (McLUHAN 2004, s. 390). W rozważaniach McLuhana istotne jest także wskazanie na media jako ekstensje człowieka (choć pojęcie to wprowadził Edward T. Hall, o czym się niekiedy zapomina), w znaczeniu, że radio jest ekstensją mowy i w tym upatruje McLuhan skuteczności propagandy radiowej czasów Adolfa Hitlera. Radio zestroiło się bowiem z przedłużeniem ośrodkowego układu nerwowego ludzi

z tubylczym środkiem masowego przekazu, jakim jest język narodowy. Gdyby przyjąć ten punkt widzenia, to skuteczność propagandowa Hitlera nie wynikałaby z treści przekazów, lecz z samej natury radia jako medium, tak zresztą uzasadnia to McLuhan. W badaniach nad przekazami radiowymi odniesienia do percepcji słuchowej są normą. Podkreśla się, że odbiór audialny nakierowany jest na znaczenia słów i ich symboliczne treści, a ponadto szczególnie intensyfikuje siłę przeżyć i ich niuansowość, interioryzuje słuchacza i wprowadza w świat wewnętrzny, intymny, przeżywany indywidualnie (BARDIJEWSKA 2001). Paradoksem percepcji radia jest właśnie to, że ten indywidualizm odbioru przetrada się we wspólnotowość odczuwania, umysł kreuje odmienne obrazy (wyobrażenia imaginatywne), choć mieszczące się w zakresie uniwersalnych kodów i kontekstów kulturowych, dlatego umożliwiających wspólne odczytywanie znaczeń i wspólne przeżywanie. Być może właśnie ta cecha przekazów radiowych sprawiła, że słowa i muzyka miały siłę rażenia lub uwodzenia podczas wojen. I być może ta właściwość sprawia, że radio nadal jest wykorzystywane w komunikowaniu międzynarodowym, sprzyja bowiem wykształcaniu się modelu rytualno-ekspresyjnego komunikowania. Nawet jeśli współcześnie radia słucha się inaczej, w mniejszym skupieniu i w pośpiechu, kiedy pełni ono głównie funkcję medium towarzyszącego, to oddziaływanie radiowej fonosfery na ludzki umysł jest wciąż takie samo. Pamiętać także warto, że w wielu krajach, do których dociera radio międzynarodowe, funkcjonuje ono w innym kontekście cywilizacyjnym i słuchane jest nadal jako radio tradycyjne, analogowe, na które słabiej oddziałują uwarunkowania cyfryzacji i konwergencji.

Różne przesłanki sprawiły, że zainteresowałam się radiem naukowo i poświęcam mu swoje prace badawcze w wymiarze wieloaspektowym. W niniejszej książce postanowiłam przyjrzeć się radiofonii międzynarodowej z perspektywy historycznej i współczesnej. Powodów takiego wyboru należy doszukiwać się w przesłankach osobistych, jestem stałą słuchaczką międzynarodowych rozgłośni radiowych. Zaczęłam ich słuchać w czasach, kiedy częstotliwości w radioodbiornikach ustawiało się pokrętkiem. Trafiałam wtedy na zagraniczne stacje i – nie znając wówczas żadnych obcych języków – wsłuchiwałam się w czar obcej mowy. Urzekła mnie sama możliwość usłyszenia czegoś, co wysłano z najodleglejszych zakątków globu za pomocą fal radiowych. Z czasem udało mi się tę pasję do radia jako medium – nie tylko międzynarodowego – przełożyć na życie zawodowe.

Radio jako środek komunikowania międzynarodowego i międzykulturowego było już przedmiotem moich analiz, jednak analiz objętościowo nazbyt skromnych, by odpowiedzieć na wszystkie nurtujące mnie

pytania. Słuchając w ostatnich latach rozgłośni międzynarodowych, tym razem za pośrednictwem Internetu, zaczęłam dostrzegać problemy badawcze, na które próbowałam dać odpowiedź w niniejszej książce.

Głównym celem towarzyszącym napisaniu tej książki jest określenie aktualnej roli radia w procesie komunikowania międzynarodowego państw w odniesieniu do wcześniejszych okresów działalności rozgłośni międzynarodowych (dominacji radia w tej sferze).

Problemy badawcze, przyjęte w formie pytań badawczych, które mają pomóc w realizacji sformułowanego celu, są następujące:

- Czy radio nadal jest ważnym narzędziem rządów Francji, USA i Wielkiej Brytanii w komunikowaniu międzynarodowym?
- Czy zmieniły się sposoby wykorzystania radia w wymiarze międzynarodowym w XXI w.? Czy jest narzędziem propagandy, czy raczej dyplomacji publicznej?

Pytaniami uzupełniającymi są:

- Czy radio międzynarodowe adaptuje się do nowych technologii nadawczych i kanałów dystrybucji?
- Czy działalność omawianych rozgłośni jest związana z geopolityką państwa nadającego?

Hipotezą naukową, którą będę próbowała zweryfikować, jest przypuszczenie, że: **radio nie stanowi obecnie istotnego (ważnego) instrumentu w komunikowaniu międzynarodowym Francji, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii.** Tak postawiona hipoteza naukowa wynika z wiedzy o ogólnych tendencjach zmian na rynku radiowym na świecie oraz zmian nawyków słuchaczy radia pod wpływem procesów konwergencji i cyfryzacji (JĘDRZEJEWSKI 2010, 2015; WIELOPOLSKA-SZYMURA 2012a; BONINI 2015).

Odpowiedzi na wskazane problemy badawcze starałam się odnaleźć poprzez analizę poszczególnych okresów działalności radiofonii, które przedstawiłam w ujęciu historycznym, wychodząc z założenia, że tylko zestawiając przeszłość z teraźniejszością, uda mi się zbliżyć do istoty zagadnienia. Państwami, które stały się dla mnie punktem odniesienia, są Francja, Stany Zjednoczone i Wielka Brytania, rozgłościami zaś – Radio France Internationale, Voice of America i BBC World Service. Wybrałam je z kilku powodów. Po pierwsze, zarówno Francja, jak i Wielka Brytania stanowiły imperia kolonialne, co zdeterminowało te kraje do poszukiwania możliwości skutecznego komunikowania się na duże odległości i w efekcie bardzo szybko rozwinęły rozgłośnie międzynarodowe. Stany Zjednoczone włączyły się w ten typ komunikowania później, co wynikało z ich polityki izolacjonizmu, ale stanowiły państwo mocarstwowe, które wpływało na politykę międzynarodową i świadomie wykorzystywało radio do realizacji swoich celów. Po drugie, trzeba wy-

rażnie podkreślić, że moim zamiarem było przeanalizowanie działań rozgłośni, które są w sposób albo instytucjonalny, albo finansowy, albo prawny powiązane z rządami tych państw, bądź zobowiązane są formalnie pełnić określone funkcje na rzecz danego państwa. Nie było moją wolą opisywanie działań rozgłośni, które mają status pozarządowych lub komercyjnych, gdyż nie można stwierdzić jednoznacznie, czy są w jakikolwiek sposób związane zobowiązaniami wobec państwa. Dlatego, mimo świadomości wagi tych rozgłośni, ogromu dostępnej wiedzy i materiałów, pominęłam w analizie takie rozgłosnie, jak Radio Wolna Europa czy Radio Liberty.

Przyjęty przeze mnie okres analizy współczesnej aktywności Radio France Internationale, Voice of America i BBC World Service zamyka się najczęściej w czterech latach pomiędzy 2014 a 2018 r. (choć ostatnie aktualne sprawozdania z ich działalności pochodzą przeważnie z 2017 r.). Chciałam w ten sposób uzyskać jak najbardziej aktualny obraz funkcjonowania omawianych radiofonii. Jednak nie oznacza to, że nie sięgałam do źródeł wcześniejszych. Posłużenie się nimi było konieczne do uzyskania pełnego obrazu przemian we wskazanych radiofoniach.

Zastosowana metodologia to analiza systemowa w odniesieniu do systemu komunikowania międzynarodowego, w ramach którego jako przedmiot analizy wybrałam radio międzynarodowe, a jako metodę badawczą przyjąłam metodę komparatystyczną, w której posłużyłam się krytyczną analizą literatury przedmiotu, analizą danych zastanych, czyli aktów prawnych, dokumentów urzędowych, sprawozdań rocznych z działalności badanych rozgłośni, danych statystycznych słuchalności Radio France Internationale, Voice of America i BBC World Service. Uwzględniłam też teksty prasowe (również zamieszczane w Internecie) poświęcone omawianej tematyce, radiowe serwisy mobilne oraz online. Istotnym elementem przyjętej metody badawczej jest także analiza programowa (tzw. analiza ramówki) trzech rozgłośni międzynarodowych, którą szerzej omawiam w rozdziale 4.

Książka składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych wstępem i zwieńczonych zakończeniem. W rozdziale 1 staram się przybliżyć zakres pojęciowy komunikowania międzynarodowego, uwzględniając różne ujęcia definicyjne, odnosząc je do zagadnień pokrewnych, m.in. takich, jak komunikacja międzykulturowa, i poddając je krytycznej analizie. W podrozdziale 1.2. proponuję własne spojrzenie na omawianą problematykę, zamieszczając w nim moją definicję i graficzny model komunikowania międzynarodowego wraz ze szczegółową analizą jego elementów. W ostatnim podrozdziale skupiam się na użyciu radia w propagandzie i dyplomacji publicznej jako szczególnych formach komuni-

kowania międzynarodowego. Rozdział 2 jest poświęcony odkryciu fal radiowych i wynalazkowi radia z perspektywy technicznej, która zdefiniowała rolę radia w komunikowaniu międzynarodowym. Ponadto omawiam wczesne formy zastosowania radia oraz przedstawiam rozwój radiofonii we Francji, Wielkiej Brytanii i USA, pokazując różnice kształtujących się modeli nadawczych, przy czym ze względu na okoliczności ich rozwoju podrozdziały te nie są równe objętościowo. W rozdziale 3 prezentuję rozwój radiowej nadawczości międzynarodowej, analizuję przykłady użycia radia w propagandzie wojennej w wymiarze międzynarodowym, skupiając się na aktywności w tej dziedzinie Niemiec hitlerowskich, Wielkiej Brytanii, Francji, Japonii i USA. Pozostałe państwa świadomie pomijam – nie sposób bowiem omówić wszystkich przejawów zastosowania radia w propagandzie wojennej, a wybrane państwa należały do najaktywniejszych w tej kwestii. Poza tym wskazuję na wczesne formy wykształcania się dyplomacji publicznej prowadzonej za pomocą radia w działalności tych krajów. W rozdziale tym poświęcam również uwagę wybranym radiofoniom w okresie zimnowojennym, traktuję jednak ten okres jako nie najważniejszy z perspektywy pracy. Rozdziały 2 i 3 zajmują objętościowo sporo miejsca, jest to zabieg świadomy i wynikał z zamiaru przedstawienia ewolucji radia od narzędzia propagandy do narzędzia dyplomacji publicznej (przy czym nie dokonuje się ona symetrycznie we wszystkich radiofoniach). Ta ostatnia rola radia rozpoczęła się, w mojej ocenie, już podczas II wojny światowej. Kwestię tę wyjaśniam w rozdziale 1, a dokumentuję w kolejnych. Rozdział 4, ostatni, jest całkowicie poświęcony omówieniu zasad i zakresów funkcjonowania rozgłośni Radio France Internationale, Voice of America i BBC World Service. Skupiam się na ich roli jako środków dyplomacji publicznej reprezentowanych państw, wskazując na ich powiązanie instytucjonalno-formalne z instytucjami państwowymi, nie zagłębiając się jednak w szczegółowe omówienie wszystkich obszarów dyplomacji publicznej danego kraju, gdyż nie stanowi to mojego celu. W analizie zwracam uwagę na uwarunkowania prawne, zasady finansowania, miejsce radia w strukturze mediów międzynarodowych danego kraju, kierunki nadawania oraz ofertę programową.

W pracy wykorzystałam podstawowy dorobek z omawianej dziedziny naukowej literatury amerykańskiej, brytyjskiej, francuskiej i rosyjskiej w oryginalnych wersjach językowych – wszelkie tłumaczenia cytatów z oryginalnych źródeł zostały dokonane przeze mnie. Równie ważnymi pozycjami były polskie prace z zakresu komunikowania międzynarodowego. Ponadto polska literatura naukowa stanowiła nieocenione źródło wiedzy z zakresu teorii komunikowania masowego oraz z zakresu politologii. Z uwagi na to, że badania nad komunikowaniem

międzynarodowym mają charakter interdyscyplinarny, także pole poszukiwań bibliograficznych musiało zostać rozszerzone. Istotną część źródeł stanowią opracowania historyczne, również niedostępne w Polsce. Warto jednocześnie podkreślić, że omawiane rozgłośnie międzynarodowe nie były dotąd przedmiotem rozważań w polskich monografiach, ale również za granicą współcześnie nadawcom tym nie poświęca się miejsca w odrębnych opracowaniach monograficznych. „Najnowsze” zagraniczne książki o Radio France Internationale, Voice of America i BBC World Service pochodzą z końca lat dziewięćdziesiątych i pierwszej dekady XXI w., co oznacza, że minęło już co najmniej dziewięć lat od ich ukazania się. Sporo pozycji na ten temat stanowią artykuły w czasopiśmie naukowych i dostarczają one bardziej aktualnych rozważań w omawianej dziedzinie. To świadczy o spadku zainteresowania naukowców radiem jako medium międzynarodowym. Ich uwaga skierowana jest na telewizję i Internet. Ta luka w badaniach również wywołała refleksję badawczą, mianowicie: Czy radio międzynarodowe stało się przeżytkiem i dlatego nie stanowi atrakcyjnego naukowo obszaru badań? W tym sensie niniejsza książka stanowi oryginalne podejście, nieeksplloatowane dotąd na gruncie polskiej nauki. Jego nowatorstwo polega również na tym, że zawiera analizę konkretnych trzech nadawców radiowych, dotąd nieporównywanych z sobą bezpośrednio – najczęściej porównuje się BBC World Service i VOA, francuskiego RFI nie włączając do tych analiz. Rozgłośnie Deutsche Welle pominięto z dwóch powodów – przede wszystkim była już w polskiej nauce przedmiotem analizy ujętej w formie monografii (zob. MALISZEWSKI 2012), ponadto nie mogłam podjąć się takich badań ze względu na barierę językową, która uniemożliwiłaby rzetelną analizę źródeł i programu tej rozgłośni.

Wykorzystaną literaturę przedmiotu zawarto w bibliografii, a najważniejsze pozycje ujęto w przypisach. Warto również nadmienić, że dużą część bibliografii stanowią książki i artykuły uzyskane w wersji cyfrowej, co jest ważnym osiągnięciem społeczeństwa informacyjnego, ale to zarazem w niektórych przypadkach oznacza niemożność wskazania numerów stron takiej publikacji. Wykorzystano również bogate archiwa internetowe omawianych rozgłośni radiowych, państwowych instytucji, archiwów i muzeów, w tym raporty, akty prawne, dokumenty urzędowe i oczywiście materiały audialne, których zbiory są dostępne w Internecie w postaci cyfrowej.

Na koniec mogę jedynie wyrazić nadzieję, że ta publikacja, która przecież nie wyczerpuje wszystkich aspektów omawianej problematyki, przyczyni się do poszerzenia wiedzy w jej zakresie i lepszego rozumienia współczesnej roli radia w systemie komunikowania międzynarodowego.

Spis tabel i rysunków

Tabela 1. Finansowanie działalności USAGM z podziałem na obszary aktywności

Tabela 2. Publiczność według medium (w milionach)

Tabela 3. Publiczność według medium (w milionach)

Tabela 4. Publiczność mediów grupy FMM (w milionach na tydzień)

Tabela 5. Finansowanie FMM (w milionach Euro)

Rys. 1. Model komunikowania międzynarodowego

Indeks nazw osobowych

- Adamik-Szysiak Małgorzata 209
Adamowski Janusz W. 30, 75, 195
Agbobli Christian 22, 201
Aitken Hugh G.J. 195
Albert Pierre 81, 195
Alexanderson Ernst 63, 64, 74
Amoudry Michel 76, 77, 195
Ampère André Marie 53
Andersen Lale 130
Anderson Jane 129
Antoine Frédéric 195
Antoszewski Andrzej 195
Appleton Edward 112
Arco Georg von 57, 60, 61, 67
Arlin Harold W. 73
Armstrong Edwin Howard 88
Aronson Elliot 42, 119, 207
Aster Howard 195
Axis Sally, zob. Gillars Mildred
- B**
Babbie Earl 195
Baille-Stewart Norman 122
Bajka Zbigniew 196
Baker W.J. 65, 68, 84–87, 89, 91–95, 99, 104, 109, 110, 196
Balbi Gabriele 38, 196
Baldwin Stanley 101–103
Balladur Eduard 149
Balle Francis 196
Bannerman LeRoy R. 142, 196
Barczyk Agnieszka 31, 196
Barczyk-Sitkowska Agnieszka 31, 196
Bardijewska Sława 9, 196
Barnett Miles 112
Barrett Sheila 105
Barrington Jonah 120
Bartmiński Jerzy 199
Bateson Gregory 28
Bathgate Gordon 96–100, 196
Bauer Zbigniew 40, 196
Beck Ulrich 21, 196
Beliczyński Jan 196
Bell Aleksander G. 59
Bell F. 111
Belrose John S. 63, 213
Beltran Alain 62, 196
Benhalla Fouad 142, 196
Bennett-Jones Owen 213
Berg Jerome S. 67, 68, 71–73, 75, 111, 113, 131, 139–142, 196
Bertalanffy Ludvig von 28, 196
Best Robert H. 122–124, 129
Béthenod Joseph 77
Biddle William W. 42, 197
Birch Beverley 68, 84, 197
Blainey Geoffrey 66, 197
Blaustein Leopold 8, 207
Blaustein Marcel 83
Bonar Law Andrew 96
Boncz-Brujewicz Michał 58
Bondyopadhyay Probir K. 59, 197
Bonikowska Małgorzata 208
Bonini Tiziano 10, 197
Borzym Andrzej 201, 207
Bose Jagadish Chandra 59, 197, 200, 205
Bowie David 152
Branly Édouard 55, 56, 58, 61
Bras Anne-Cécile 178
Braun Karl Ferdinand 59–61
Brembeck Cole Speicher 209

- Briggs Asa 54–56, 63, 66, 67, 84–90, 92–94, 103, 105, 197
Brüggemann Michael 20
Brzoza Katarzyna 210
Budzyński Andrzej 199, 201, 202, 210
Bumpus Bernard 197
Burke Peter 54–56, 63, 66, 67, 85, 87, 197
Burrows Arthur R. 93, 95, 96, 98
- Cairns Joyce Margaret 121, 127
Carnegie Andrew 65
Carpentier George 75, 93
Caruso Enrico 64
Castiel Carol 166
Cayrol Roland 58, 197
Chandler Alfred D. Jr. 197
Chandler Douglas 129
Cheng M. 24
Cheval Jean-Jacques 82, 83, 197
Chłopecki Jerzy 195
Chudziński Edward 40, 196, 197, 206
Churchill Winston 96, 102, 103, 121, 134, 141
Chyliński Marek 40, 197
Clark George H. 65, 197
Claudel Jean 106, 197
Clavier André 102, 197
Coddling Jr. George A. 197
Cogdell Roy T. 22
Conrad Frank 71–73, 90
Cook William 54, 55, 84
Coolidge Calvin 75
Cortada James W. 197
Coulomb Charles Augustin de 53
Cox James M. 73
Crisell Andrew 85, 86, 89, 94, 97–102, 104, 105, 139, 197
Culbert David 135, 136, 197
Cull Nicholas J. 44, 135, 136, 197, 214
Cummings Richard H. 198
Curran James 100, 102, 103, 105, 134, 138, 139, 198
Czerwiński Marcin 208
- Dahl Robert A. 198
Daladier Édouard 130, 132, 133
Davis Brett 73, 74, 214
Davis Elmer 144
Davis Harry P. 73
Davison Walter Phillips 18, 19, 41, 198
- DeFleur Melvin 28
Delaney Edward Leo 125, 129
Delmer Sefton 137, 139, 140
Dempsey Jack 75
Denton Robert E. 18
Desjardins Philippe 134
Destinn Emmy 64
Deutsch Karl W. 198
Dietrich Marlene 130
Dobek-Ostrowska Bogusława 32, 42, 43, 198
Dołuchanow M.P. 198
Dominick Joseph R. 210
Donovan William 144, 145
Drexel Constance 129
Ducretet Eugène 57, 58, 61, 62, 67, 76
Dundee Johnny 73
Dunlap Orrin Elmer 87, 105, 198
Durska Małgorzata 200
Duval René 62, 76, 78, 82, 83, 116, 130, 198
- E.D. Ward, zob. Delaney Edward Leo
Eckersley Peter Pendleton (P.P.) 91–93, 95
Écrepont Bernard 80, 198
Edison Thomas A. 56, 59, 62, 65, 66, 71
Edward, książę Walii 56
Edwards John Carver 123, 124, 126, 129, 130, 198
Eiffel Gustav 76
Elgar Edward 98
Ellul Jacques 42, 185
Engineer Meher H. 59, 200
Erskine-Murray James Robert 91
Evanick Michael 128
- Falkowski Witold 200
Fantel Hans 64, 214
Faraday Michael 54, 84
Fay Charles François du 53
Featherstone Mike 209
Fenwick Charles G. 198
Ferdonnet Paul 130
Ferrié Gustave-Auguste 76, 77, 79, 111, 112, 196
Fessenden Reginald 62, 63, 65, 70, 74, 213
Fiedler Arthur 131
Fikus Sebastian 43, 119, 199
Fiske John 37, 199

- Fleming John Ambrose 62, 66, 84
Ford Gerald 161
Forest Lee de 63–65, 67, 74, 86, 87
Fortner Robert S. 16, 17, 24, 26, 27, 38, 109, 114, 115, 185, 199
Foss Karen A. 28, 29, 199
Franciszek Ferdynand, książę 88
Franklin Charles S. 88, 110
Fras Janina 40, 42, 43, 198, 199
Fritzsche Hans 119, 199
Furman Wojciech 210
- Gajda Stanisław 40, 199
Gale Clarence 128
Gatti-Casazza Giulio 64
Gaulle Charles de 134, 148
Gauss Carl Friedrich 54
Geddes Keith 59, 65, 84, 85, 199
George Alexander L. 18, 19, 41, 198
Giddens Anthony 29, 199
Gilboa Eytan 36, 37, 45, 46, 199
Gillars Mildred 123, 125–129, 147, 203
Giniaux Antoine 79, 80, 214
Girardeau Émile 77, 78, 80
Giraudoux Jean 132
Goban-Klas Tomasz 40, 199
Godzic Wiesław 199, 203
Goebbels Josef 119, 128, 202, 206
Goethe Johann Wolfgang von 19
Goffman Erving 28
Golka Bartłomiej 78, 150, 199
Golka Marian 23, 35, 199
Gow David 66, 214
Goyden C.W. 111
Grabowski Waldemar 199
Gralczyk Aleksandra 196
Graves Harold N. Jr. 118–121, 125, 126, 128, 130, 133, 142, 199
Griset Pascal 62, 67, 78–80, 82, 83, 110, 196, 200
Grzelewska Danuta 200
Guitry Lucien 80
Guitry Sacha 80
Gullion Edmund 44, 214
Gupta D.P. Sen 59, 200
- Habermas Jurgen 33, 200
Habielski Rafał 200
Hadamovsky Eugen 119
Hagemann Harry 125
Hajdasz Jolanta 147, 200
Hall Edward T. 8, 23, 28, 34
Händel Georg Friedrich 63
Harding Warren G. 73
Harford Tim 173
Headrick Daniel R. 79
Heaviside Oliver 84
Heil Alan L. Jr 144, 145, 152
Held David 200
Hell Rudolf 140
Henley Sara 113, 214
Herbut Ryszard 24
Hermanowski Marcin 203
Hertz Heinrich 56, 57
Herzog Herta 200
Hitler Adolf 8, 9, 44, 50, 105, 115, 116, 119, 124, 133, 141, 145
Hochfelder David 146, 147, 200
Hocking Brian 46, 200
Hofstede Geert 35, 200
Holst Gustav 98
Hoppe Hans-Hermann 200
Horne Joseph 72
Horten Gerd 142, 143, 200
Houseman John 144
Howeth Linwood S. 65, 68, 70, 72, 74, 84, 201
Hsab Gaby 22, 201
Hughes David 55, 59, 62
Hughes Richard 99
Hugo Victor 80
Humperdinck Engelbert 98
Huntington Samuel P. 26, 201
Hurwic Józef 209
- Inkeles Alex 201
Innis Harold A. 15, 17, 26, 201
Irzykowski Karol 201
- Jabłcki Juliusz 200
Jabłoński Andrzej W. 200
Jackson Henry 85
Jakubowski Wojciech 210
Jameson Anne 84
Jameson-Davis Henry 85
Jandt Fred E. 17
Jankowska Hanna 201
Jasiewicz Krzysztof 199, 201, 202, 210
Jaskiernia Alicja 207
Jensen Klaus Bruhn 38, 201

- Jerzy V, król 104, 105
Jeziński Marek 201
Jędrzejewski Stanisław 10, 106, 107, 169, 187–189, 201, 209
Johnson Ross A. 147, 156, 201
Jones Clarence W. 117
Joule James Prescott 53, 84
Jowett Garth S. 42
Joyce Margaret Cairns 121, 127
Joyce William 120–124, 127, 130, 138, 147, 201
- Kalaga Wojciech 23, 201
Kaliszewski Andrzej 40, 210
Kaltenbach Fred W. 124, 125, 129, 202, 214
Kania Jan 205
Karłowicz Tadeusz 210
Karol II, król 85
Keene Judith 201
Khashoggi Jamal 168, 215
Kiesinger Kurt 119
Kintner S.H. 73
Kipling Rudyard 105
Kirchhoff Gustav Robert 53
Kita Małgorzata 201, 211
Kittler Juraj 38, 196
Kittross J. Michael 67, 72–75, 144, 145, 208
Klapper Joseph.T. 201
Kłoskowska Antonina 39, 107, 202
Koischwitz Max Otto 125–129
Kolczyński Mariusz 18, 202, 209
Konarska Katarzyna 202
Konstantinowa Anna P. 214
Kosienkowski Marcin 39, 202
Kosmanowa Bogumiła 202
Kostera Monika 205
Kostyrko Teresa 208
Kowalczyk Ryszard 30, 202
Kowalski Jerzy 202
Kowalski Tadeusz 202
Kozaczuk Władysław 69, 134, 136, 139, 140, 202
Kozieł Andrzej 40, 199, 200, 202, 203, 210
Kozłowski Andrzej 33, 202
Kreft Jan 205
Król Eugeniusz Cezary 43, 119, 202
Król Marcin 198
Krzysztofek Kazimierz 17, 18, 202
Kubaczewska Wiesława 202
Kulczycki Emanuel 199
Kułakowska Małgorzata 206
Kundler Herbert 151, 214
Kwiatkowski Maciej Józef 142, 202
- Lachowsky Caroline 178
Lack Andrew 159
Lancer, zob. Baille-Stewart Norman
Lansing John F. 159, 160, 214
Laporte Marcel 81
Lash Scott 209
Lasswell Harold 28, 30, 203
Laurie Clayton D. 124, 202
Lazarsfeld Paul F. 30, 42, 203
Le Sage Georges-Louis 54
Lebas Jean-Baptiste 117
Lefèvre Thibault 79, 80, 214
Lenz Heinrich 53
Leonard Mark 45, 203
Leoncavallo Rugger 98
Leśniak Teresa 31, 203
Levinson Paul 7, 203
Lévy Lucien 82, 83
Lewandowski Bogdan 146, 151, 203
Lewis Ted “Kid” 93
Lindsey David, hr. Crawford 100
Lisowska-Magdziarz Małgorzata 203, 208
Littlejohn Stephen W. 28, 29, 199
Liu J. 24
Liu L. 24
Lodge Oliver 56, 61, 65, 100
Loewe Iwona 40, 203, 211
Lommers Suzanne 203
London Larry 166
Lord Haw-Haw, zob. Joyce William
Lord Hee-Haw, zob. Kaltenbach Fred W.
Lovell Stephen 203
Lucas Richard 119, 122, 123, 125, 127–129, 203
- Łosińska Ewa 23, 214
Łódzki Bartłomiej 39, 203
Łukasik-Turecka Agnieszka 203
Łyszczarz Michał 209
- Mahler Gustav 151
Mailloux Robert J. 207

- Majdecka Kamila 198
Malczewski Fryderyk 203
Maletzke Gerhard 17, 22
Malinowska Ewa 201
Maliszewski Michał 13, 203
Mann Tomasz 137
Mansell Gerard 114, 138, 153, 203
Marconi Guglielmo 56, 58–62, 64–67, 69, 84–92, 95, 105, 109–111, 197–199, 207, 216
Marcyński Krzysztof 196
Massing Paul W. 204
Maślanka Julian 204
Mattelart Armand 20, 29, 204
Mattelart Michèle 20, 29, 204
Matthews Cerys 173
Maurer Erna 123
Maxwell Heather 166
Maxwell James Clerk 55, 62, 84
Maziarski Jacek 39, 40, 204
Mazur Marek 204
McLuhan Marshall 8, 9, 38, 204
McQuail Denis 16, 29, 30, 35, 193, 204
Méadel Cécile 83, 204
Meissner Alexander 88
Melby Nellie 88, 114
Melissen Jan 46, 192, 200, 204
Mendelssohn-Bartholdy Felix 151
Mendes André 159
Mendygrał Zenon 204, 206
Merritt Richard L. 198
Merton Robert K. 30, 42, 204
Mesny R. 111
Michalczyk Stanisław 18, 42, 204, 210
Michałowska Grażyna 41, 47, 204
Mikułowski Pomorski Jerzy 17, 20, 22, 35, 44, 204
Miszczyk Stanisław 49, 64, 72, 73, 75, 76, 78, 115, 204
Młynarz Kazimierz 30
Moles Abraham 28
Morse Samuel 8, 54, 55, 57–60, 63, 65, 66, 77, 90, 106, 110
Moudou Linord 167
Mowlana Hamid 25, 26, 35, 204, 205
Mozart Wolfgang Amadeusz 98
Mr. Guess Who, zob. Best Robert H.
Mr. O.K., zob. Koischwitz Max Otto
Mrozowski Maciej 29, 30, 33, 37, 39, 40, 205
Mukherji Visvapriya 205
Murrow Edward R. 48, 117
Nahin Paul J. 59, 65, 66, 84, 205
Natan Bernard 83
Newcourt-Nowodworski Stanley 119, 205
Newman Robert 104
Niedziński Bartłomiej 38, 215
Nierenberg Bogusław 181, 205
Nietzsche Fryderyk 21, 205
Nightingale S.J. 111
Nivelon Valérie 179
Noble William 94
Nocoń Jolanta 201
Nowicki Wojciech 200
Nye Jr. Joseph S. 44, 47, 48, 205
O'Donnell Victoria 42
O'Keefe Annmaree 206
O'Shaughnessy Nicholas J. 206
Oates John 66, 215
Obama Barack 159
Obrecht André 130
Ociepka Beata 16, 17, 20, 22, 35, 42–44, 154, 185, 186, 192, 198, 205, 207, 210
Offenbach Jacques 151
Ogonowska Agnieszka 206
Ohm Georg Simon 53
Olechowska Elzbieta 195
Olędzki Jerzy 19, 20, 206
Oliner Arthur A. 207
Oliver Alex 206
Oniszczyk Zbigniew 20, 21, 29, 206
Orłowski Bolesław 62, 112, 206
Osica Janusz 200
Pactor Howard S. 151, 215
Palczyński Tadeusz 35, 206
Palij Aleksander 68, 69, 78, 206
Pankow Aleksy 198
Parrot Jacques 206
Pastusiak Longin 151, 206
Peng Duan 24, 206
Perloff Richard 18
Peterson Gerry L. 214
Pfau Ann Elisabeth 146, 147, 200
Pietruszewska-Kobiela Grażyna 208
Pietrzyk-Reeves Dorota 206
Pisarek Walery 29, 30, 40, 157, 206

- Piskorska Beata 39, 202
Piwońska-Pykało Lidia 200
Pleszkun-Olejniczakowa Elżbieta 31, 206
Płazewski Jerzy 206
Płochocki Zbigniew 62, 112, 206
Płociński Michał 23, 38, 214, 215
Pollock David C. 21, 206
Pollock Douglas 82
Pooley Jefferson 215
Popow Aleksandr 56–58, 60–62, 67, 76
Porter Richard 22
Potter Evan 206
Potter Simon J. 100, 104, 207
Poulsen Vladimir 62
Pound Dorothy 207
Pound Ezra 129, 207
Pound Omar 207
Prakke Henk 30
Pratkanis Anthony 42, 119, 207
Preece William H. 84, 85
Prouvost Jean 83
Przybysz Monika 196
Przyrowski Zbigniew 62, 112, 206
Puccini Giacomo 98
Puddington Arch 147, 156, 207
Pulitzer Joseph 122
Puskás Tivadar 63
- Raboy Marc 84, 207
Radzicki Józef 207
Rajczyk Robert 39, 207
Ratajczak Magdalena 22, 23, 204, 207
Ratcliff Daniel P. 115, 207
Rawnsley Gary D. 184, 207
Ray Johnnie 73
Regiewicz Adam 208
Reith John 96, 97, 99, 101, 103–105,
134, 135
Ribbentrop Joachim von 119, 126, 128
Ridge Pett 94
Roosevelt Franklin Delano 123, 127, 141
Rosińska Zofia 8, 207
Round Henry J. 69, 86, 88, 99
Rumińska Joanna 205
Russ-Mohl Stephan 40, 197
Rutter Donald 128
Rybkin Piotr 57, 58
- Salazar-Palma Magdalena 207
Salva i Campillo Francisco 54
Samovar Larry 22
Sanders Paul, zob. Seckelmann Peter
Sapir Edward 207
Sarkar Tapan K. 53, 55, 56, 59, 62, 65,
66, 84, 88, 207
Sarnoff David 74, 75, 90, 101
Sawicki Antoni 62, 207
Scales Rebeca P. 116, 117, 130, 207
Schiller Herbert Irving 193, 207
Schotte Karl 128
Seaton Jean 100, 102, 103, 105, 134,
138, 139, 198
Seckelmann Peter 139
Semelin Jacques 147–153, 155, 156, 168,
174, 180, 192, 208
Sengupta Dipak L. 207
Shannon Claude 28
Shepherd Virginia Anne 59, 200
Sherwood Robert 144
Shomari Sunday 167
Siewierska-Chmaj Anna 209
Sitaram K.S. 22
Skelt Barbara 197
Slaby Adolph 57, 60, 61, 67
Smewing Conrad 45, 203
Snow Nancy 211
Sobkowiak Leszek 200
Socolow Michael J. 215
Sokołowski Marek 209
Sola Pool Ithiel de 28
Sosiński Ryszard 62, 207
Sömmering Samuel von 54
Spoo Robert 207
Stachyra Grażyna 167, 208
Stanosz Barbara 207
Startz Edward 113
Stead Catherine 45, 203
Sterling Christopher H. 60, 61, 67–69,
72–75, 78, 84, 144, 145, 208
Stoiciu Gina 23, 208
Stone Stone John 65, 197
Strasser Susan 200
Suisman David 200
Sułek Andrzej 208
Sykes Frederick 100
Szahaj Andrzej 208
Szczepański Jan 23, 24, 208
Szekspir William 97
Szpociński Andrzej 31, 208
Szreder Mirosław 208

- Szulczewski Michał 30, 40, 208
Szuster Marcin 207
Szyling Paweł Lwowicz 54
Szyłko-Kwas Joanna 199
- Ślawska Magdalena 39, 40, 208
- Taylor Philip M. 135, 136, 138–140, 143, 208, 211
Tchakhotine Serge 208
Tesla Nikola 56, 65, 86, 208
Tetelowska Irena 29, 208
Thornbury W. 96, 215
Thussu Daya K. 17, 26, 27, 208
Tissot Camille 61, 62, 76
Togura Iva 131, 146, 147
Tokijska Róża, zob. Togura Iva
Tokyo Rose, zob. Togura Iva
Tomczyk Kamil 23, 208
Tran Mark 66, 215
Tudesq André-Jean 81, 195
Tunstall Jeremy 209
Turner Tina 152
- Useem John 21, 209
Useem Ruth Hill 21, 209
- Van Reken Ruth E. 21, 206
Vandy David 166
Vendik Orest 57, 210
Vincent John R. 203
Vitus Fernand 82, 83
Volta Alessandro 53
- Wagner Richard 98
Waniek Danuta 201
Waszyngton Jerzy 126
Watzlawick Paul 28
Weaver Warren 28
Weber Wilhelm 54
Wejtkow Teodor 57, 209
Welch David 135, 136, 197
Welles Orson 144
Welsch Wolfgang 21, 209
Wendland Michał 199
Wessler Hartmut 20
Wheatstone Charles 54, 55, 84
White Antonia 137, 139, 142, 209
White Ralph K. 209
Wielopolska-Szymura Mirosława 7, 10, 28, 31, 47, 48, 50, 118, 146, 155, 169, 170, 189, 209, 210
Wiener Norbert 28
Wiktoria, królowa 56
Wilhelm II, cesarz 60, 61
Williams John 131
Wilson Woodrow 64
Wimmer Roger D. 210
Wintour Patrick 215
Wiszniewski Robert 198, 210
Włodarkiewicz Wojciech 210
Wojtak Maria 39, 40, 210
Wojtaszczyk Konstanty A. 210
Wolfson Edyta 159, 210
Wolny-Zmorzyński Kazimierz 40, 210
Wołoszyn Jacek W. 119, 202, 210
Wonder Stevie 152
Wood Henry 104
Wood James 49, 74, 109–111, 119, 120, 128–131, 135, 136, 138, 141–144, 146, 151, 152, 210
Woodward Gary C. 18
Wright Charles R. 30
Wuillème Bernard 43, 110, 111, 115, 116, 119, 142, 148–150, 152, 210
Wunsch A. David 65, 210
Wybranowski Wojciech 23, 214
Wyrzykowski Stanisław 205
- Young Robert J. 132, 133, 211
Young Sonny 167
- Zaborowski Jakub 205
Zaharna Rhonda S. 44, 45, 211
Zhang Y. 24
Ziętek Agata W. 41, 204, 211
Zimand Roman 200, 207
Zimmerman Carl 128
Zolotinkina Larisa I. 214
- Żydek-Bednarczuk Urszula 40, 201, 211
Żywiołek Artur 208
- Меркулов Владимир 56, 211
Смирнов Владислав Вячеславович 211

Mirosława Wielopolska-Szymura

BBC World Service, Radio France Internationale, and Voice of America
in the Context of International Communication
From Propaganda to Public Diplomacy

S u m m a r y

The chief purpose of *BBC World Service, Radio France Internationale, and Voice of America in the Context of International Communication: From Propaganda to Public Diplomacy* is to analyse the role radio stations fulfil for international communication nowadays in the light of the roles they served in the past (that is, the times when radio dominated).

During the interwar period and right before World War II, new radio stations came to being that aimed at broadcasting content targeted at the listeners abroad. Initially, these radio stations were transmitting mostly official messages or functioning as private point-to-point communication; in both cases, they functioned similarly to telegraphs (assuming one addresser and one addressee). Along with not only the development of the transmitting and receiving devices but also the widening of our knowledge on radio waves, radio turned into a mass medium, thanks to various “freaks,” including investors and other radio lovers. Having access to the network of correspondents and a powerful radio signal, radio stations back then were able to provide live coverage of the events that interested listeners all around the globe.

The capacities of radio were significant during World War II as well; precisely, it ceased to serve communication purposes exclusively, and was included into military arsenal (used not only in operations and diversion actions, but also for jamming and scouting). This military conflict showed that the possibility of reaching listeners abroad – that is, the citizens of adversary, allied, and neutral states – had been of enormous importance, whereas the ability of shaping the opinions of foreign citizens had become a crucial part of contemporary warfare.

The relevance of radio for international communication was indisputable also during the Cold War. Radio Free Europe, Radio Liberty, Voice of America, BBC World Service, Radio France Internationale, Deutsche Welle, Radio Madrid, Radio Moskwa, and Radio China International were fundamentally engaged in both ideological war and public diplomacy.

Simultaneously, various international processes changed the position radio occupied among other media; the “Golden Age of Radio” reached a significant decline in the 1950s, when the dominance of radio gave way to the advent of television, whereas from late 1990s on the situation of all media was revolutionised by the birth of the Internet. As a result, digitalisation, convergence, shifts in reception and use of media – not to mention other broader phenomena, including the dominance of audiovisual culture – affected not only listeners and their preferences (inclining to fragmented radio programmes), but also ratings and marketability of radio stations. Finally, since political communication has privileged the audiovisual paradigm, and domestic policy has gradually become a media issue, radio has withdrawn in this area as well, giving primacy to television and new media.

Because of the aforementioned factors and shifts, it becomes vital to carefully reconsider the contemporary and international status of radio. After all, one might be tempted to think that radio is no longer in its heyday, whereas both governments

and individual listeners do not deem it as a genuine informative medium or a means capable of reaching the foreign public opinion.

This book, therefore, explores how Radio France Internationale, Voice of America, and BBC World Service changed diachronically in reference to other radio stations alike, points to rules they follow and formats their programmes take, and analyses their recent activity in international communication between 2014 and 2018.

Chapter 1 introduces theoretical vocabulary international communication relies on, and juxtaposes its various definitions with related cultural phenomena, including transcultural communication, political communication, propaganda, public diplomacy, cultural diplomacy, media diplomacy, and soft power. Aside from analysing these concepts, this chapter also proposes an innovative definition of international communication and its graphic model.

Chapter 2 is diachronic, and it focuses on the discovery of radio waves and the invention of radio read from the technical perspective, which determines the position of radio for international communication. Moreover, the early forms of radio are recalled with regard to their significance for foreign communication. Finally, the development of radio and broadcasting in France, United Kingdom, and the USA is presented with an emphasis put on the differences between their broadcasting models.

Chapter 3 is devoted to the development of international broadcasting, dividing it into three stages: 1) the early 20th century (until the 1930s), when radio waves were being tested, the first experimental stations came to being, and first international radio stations were founded, including those in Nauen and Zessen (Germany), Sainte-Assise and Le Post Colonial (France), Eindhoven and Heuzen (Netherlands), Chelmsford (United Kingdom); 2) the World War II period, in which the uses of radio for international military communication are analysed in reference to propaganda radio stations (Radio Berlin, Radio Hamburg, Radio Stuttgart, Radio Tokio) and its prominent figures (William Joyce (“Lord Haw-Haw”), Paul Ferdinand (“the Stuttgart Traitor”), Mildred Gillars (“Axis Sally”), Ivo Togure (“Tokyo Rose”)), British pirate radio stations functioning in response to the Axis propaganda (for instance, Gustav Siegfried Eins), the radio stations of French Resistance with a special emphasis put on Radio Brazzaville, that is, Charles de Gaulle’s chief means of international communication, and, finally, Voice of America serving for public diplomacy purposes; 3) the Cold War period, in which the objectives, assumptions, and strategies of international broadcasting posed by France, United Kingdom, the United States of America between 1945 and late 1980s are examined.

The last chapter is entirely dedicated to BBC World Service, Radio France Internationale and Voice of America nowadays, paying attention to their regulations, structures, and broadcasting services. These radio stations are understood as means used for public diplomacy of their countries, and their institutional and formal connections to government institutions are discussed. Consequently, this comparative chapter refers to the legal contexts, supported by acts and regulations of a given country, presents the principles and levels of funding, reconstructs the institutional positions of radio among other media, and characterises broadcasting in terms of services, directions, and programmes.

The analysis of contemporary strategies and activities of the discussed radio stations makes it possible to claim that the use of radio for international communication has not lost its relevance, and currently is supported with television and the Internet, that is, the media that were invented later in the course of historical progress. Radio stations, therefore, are not held in media bubbles; rather, they are still significant means of foreign communication because of their specificities. Furthermore, radio communication complies with strategic foreign policies, which affects various parts of the world

where levels of technological development diverge whilst the access to television or the Internet connection is not available. In the countries stricken with military conflicts or poverty, radio is still the predominant means of communication that serves numerous purposes; not only is it a source of information on military operations, epidemiological situations, climate and natural disasters, but also it educates its listeners on civil and human rights, especially women's rights. Finally, Voice of America, BBC World Service, and Radio France Internationale support policies against extremism and propaganda (for instance, fake news).

The services of the discussed radio stations are related to the policies the United States of America, United Kingdom, and France put forward against ISIL and international terrorism, but also to those actions that support democratic changes in the countries affected by war and political unrest.

Mirosława Wielopolska-Szymura

Les stations de radiodiffusion BBC World Service, Radio France Internationale
et Voice of America dans la communication internationale
De la propagande à la diplomatie publique

Résumé

L'objectif fondamental qui guidait la rédaction de la présente monographie intitulée *Les stations de radiodiffusion BBC World Service, Radio France Internationale et Voice of America dans la communication internationale. De la propagande à la diplomatie publique* était d'essayer de déterminer le rôle actuel de la radio dans le processus de la communication internationale des pays par rapport aux époques antérieures du fonctionnement des stations de radiodiffusion internationales (domination de la radio sur ce champ).

À l'époque de l'entre-deux-guerres et celle précédant directement la Seconde Guerre mondiale, on créait de nouvelles stations de radiodiffusion destinées aux auditeurs vivant à l'étranger. À l'origine, elles servaient principalement à la communication officielle ou privée du type *point-to-point* et fonctionnaient à l'instar de la communication télégraphique (d'un seul émetteur à un seul récepteur). Avec le développement des appareils d'émissions et de réception et l'approfondissement du savoir sur la nature des ondes radioélectriques, les dimensions et les possibilités de ce moyen de transmission s'élargissaient à tel point qu'il s'est transformé – grâce à des passionnés de la radiophonie (radioamateurs et investisseurs) – en un média de masse. Les stations de radiodiffusion, surtout internationales, disposant d'une ampleur du signal radioélectrique convenable et d'un réseau de correspondants étrangers pouvaient relater à jour et dans un temps réel les événements qui suscitaient l'intérêt du monde entier.

Le potentiel de la radio s'est avéré important aussi lors de la Seconde Guerre mondiale, où la radio était employée non seulement comme un moyen de transmission, mais également comme un outil d'une lutte armée (entre autres dans l'activité opérationnelle et subversive, le brouillement des signaux de l'adversaire ou dans la reconnaissance offensive). La Seconde Guerre mondiale était une époque où la possibilité de s'adresser directement aux récepteurs étrangers – citoyens des pays ennemis, alliés ou neutres – a pris une importance particulière, où l'action d'informer les habitants d'autres pays et d'influer sur leurs opinions est devenue cruciale pour le conflit militaire étant en cours de déroulement.

Le rôle de la radio était aussi incontestable dans la communication internationale à l'époque de la guerre froide. L'activité des stations de radiodiffusion telles que Radio Free Europe, Radio Liberty, Voice of America, BBC World Service, Radio France Internationale, Deutsche Welle, Radio Madrid, Radio Moscou ou Radio China International était fondamentale, d'une part, dans la guerre idéologique en cours, d'autre part, dans la diplomatie publique.

Avec ces processus, la position de la radio sur la scène internationale a changé par rapport aux autres médias de masse : de la domination à l'époque des « années d'or de la radio » à la baisse de l'audience dans les années cinquante où sa position a été prise par la télévision, jusqu'à la fin des années quatre-vingt-dix et l'époque contemporaine où le paysage de médias a été révolutionné par l'apparition de l'Internet. Les processus de la technologie et de la convergence digitales, les changements des habitudes de réception et les moyens d'utiliser les médias, mais également des phénomènes plus

larges, entre autres la domination de la culture audiovisuelle – qui accompagnaient toutes ces transformations – ont influencé les préférences des auditeurs (fragmentation des formats de radio) et l’audience de la radio, mais aussi sa position sur le marché. En outre, la médiatisation croissante de la politique intérieure des pays et la primauté du paradigme audiovisuel dans la communication politique ont fait que, dans ce domaine, la radio, en tant que moyen de transmission, a été reléguée à l’arrière-plan et dominée par l’usage de la télévision et de nouveaux médias.

Toutes ces prémisses ont fait que le rôle de la radio sur la scène internationale exigeait à l’époque contemporaine une reprise de la réflexion. Il s’est présenté alors de manière spontanée la conviction que la splendeur de la radiophonie internationale est déjà passée et qu’elle n’est plus perçue – aussi bien par les gouvernements des pays que par les auditeurs – comme une source d’information importante ou un moyen significatif de parvenir jusqu’à l’opinion publique étrangère.

En effet, on a tracé dans la monographie le développement historique de Radio France Internationale, Voice of America et BBC World Service sur la toile de fond d’autres stations de radiodiffusion de ce type en démontrant les principes les plus importants et les formes de leur activité, et l’on a entrepris la réflexion sur leur activité actuelle quant à la communication internationale en se concentrant sur les années 2014–2018.

Dans le premier chapitre, on a présenté le spectre notionnel de la communication internationale en tenant compte de différentes interprétations des définitions et en les rattachant aux questions voisines, entre autres telles que la communication interculturelle, la communication politique, la propagande, la diplomatie publique, la diplomatie culturelle, la diplomatie de médias, soft power, et en les soumettant à l’analyse critique. L’auteure a proposé aussi sa propre définition de communication internationale avec un modèle graphique.

Le deuxième chapitre de la monographie a un caractère historique et il est consacré à la découverte des ondes électromagnétiques et à l’invention de la radio dans la perspective technique qui a déterminé le rôle de la radio dans la communication internationale. En outre, on a décrit les premières formes de l’application de la radio tout en mettant l’accent sur son potentiel dans la communication internationale, et l’on a présenté le développement de la radiophonie en France, en Grande-Bretagne et aux États-Unis tout en montrant les différences entre les modèles d’émissions étant en train de se former.

Dans le troisième chapitre, on a présenté le développement de la transmission radiophonique internationale tout en se concentrant sur ces trois étapes : 1) les trois premières décennies du XXe siècle où l’on testait les ondes radioélectriques et créait les premières stations expérimentales ainsi que les premières stations de radiodiffusion internationales telles que : à Nauen et Zeesen (Allemagne), Sainte-Assise et Le Post Colonial (France), Eidhoven et Heuzen (Pays-Bas), Chelmsford (Grande-Bretagne) ; 2) la période de la Seconde Guerre mondiale où l’on analyse les exemples d’utiliser la radio dans la communication guerrière internationale des stations de radiodiffusion appliquant la propagande, telles que Radio Berlin, Radio Hambourg ou Radio Stuttgart, Radio Tokyo ainsi que le caractère des propagandistes qui y travaillaient, entre autres William Joyce (Lord Haw-Haw), Paul Ferdonnet (« traître de Stuttgart »), Mildred Gillars (Axis Sally), Iva Togura (Tokyo Rose) ; ou des stations de radiodiffusion britanniques clandestines menant des tactiques subversives en réponse à la propagande des pays de la coalition fasciste (p.ex. : Gustav Siegfried Eins) ou de la radiophonie de la Résistance française, surtout la Radio Brazzaville constituant le canal principal de communication pour Charles de Gaulle et aussi le service de diffusion internationale par radio Voice

of America exerçant les tâches de la diplomatie publique ; 3) la période de la guerre froide où l'on a présenté les principes de base, les objectifs et les directions de la diffusion internationale entrepris par la France, la Grande-Bretagne et les États-Unis après la Seconde Guerre mondiale jusqu'au crépuscule de la guerre froide.

Le dernier chapitre, quatrième, est entièrement consacré aux principes, aux étendues et aux formes du fonctionnement des stations de radiodiffusion BBC World Service, Radio France Internationale et Voice of America à l'époque contemporaine. On s'est concentrée sur leur rôle en tant qu'instrument employé dans la diplomatie publique des pays représentés, tout en démontrant leur rapport institutionnel et formel avec les institutions étatiques. Dans cette analyse comparative, on dirige l'attention sur les conditions juridiques en rapportant les lois et les actes législatifs convenables, les principes et le niveau de financement, la place de la radio dans la structure des médias de masse internationaux d'un pays donné, les directions de la radiodiffusion ainsi que l'offre de programmes et la caractéristique des formats adoptés par les stations de radiodiffusion internationales.

L'analyse des principes et des formes d'activité des stations de radiodiffusion internationales analysées ici a permis de parvenir à la conviction que le rôle actuel de la radio dans le système de communication internationale est aussi important qu'auparavant, mais en même temps il a été soutenu – à la suite du développement historique – par les nouveaux médias, c'est-à-dire par la télévision et Internet. Les stations de radiodiffusion internationales n'existent pas dans un vide médiatique, mais elles demeurent un moyen important de la communication internationale surtout à cause des conditions spécifiques de ce type de communication. Elle est liée aux objectifs stratégiques de la politique extérieure des pays particuliers et celle-ci est réalisée dans différentes parties du monde, dans des pays à différent niveau de progrès technologique où la réception de la télévision, et notamment l'accès à Internet, ne sont pas possibles. Dans les pays atteints par des conflits armés ou ayant une situation économique difficile, la radio demeure le média le plus important de communication et exerce beaucoup de fonctions importantes : elle sert à informer sur les menaces guerrières, épidémiologiques, les catastrophes climatiques, les cataclysmes, mais aussi à répandre le savoir sur les droits de l'homme en tenant compte de la propagation du savoir sur les droits des femmes ; en bref, elle sert à informer sur les droits civiques. En outre, dans les dernières années, les stations de radiodiffusion VOA, BBC WS et RFI sont chargées de lutter contre les extrémismes et la propagande (prévention de la propagation de fausses informations).

Les actions des stations de radiodiffusion sont liées à la politique des gouvernements des États-Unis, de la Grande-Bretagne et de la France dans le domaine de lutter contre le soi-disant État islamique et les structures terroristes, ainsi que de renforcer les processus de démocratisation dans ces parties du monde qui sont atteintes par des conflits armés ou des crises politiques.

Redaktor: Barbara Konopka
Projektant okładki i stron działowych: Piotr Paczuski
Redaktor techniczny: Małgorzata Pleśniar
Korektor: Lidia Szumigała
Łamanie: Damian Walasek

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3660-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3661-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
[e-mail:wydawus@us.edu.pl](mailto:wydawus@us.edu.pl)

Wydanie I. Ark. druk. 14,5 Ark. wyd. 16,5
Papier Offset. kl. III, 90 g. Cena 39,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin